

BELOAGATIK PELURA, HISTORIAN ZEHAR

Manuel Lekuona zenaren oroitzapenez

Gaztelako erregeak Gipuzkoa eskuratu zuenean Nafarroak itsasora zuen irtera keridu zion, Oiarso zeritzan parteaz jabetzean. Inguru horren zainzaile zen Beloagako torrea. Oraindik ere hor daude torrearen oinarriak; bere solairu biribilak 5 metro ditu eta hormak 80 zentimetro sendoz.

Nafarroako Santxo Azkarraren denborak ziren, baina torrea bera lehenagokoa daiteke. Torrearen egitura nolakoa zen jakiteko Ahatsakoa (Garazin) har genezake eredu. Ahatsan, Iratiko bidearen gainetik muino batean dagoen torre biribila, oraindik zutik dago, ete bere berriak XII. mendearen haserakoak ditugu. Ahatsako jaunak Nafar erregeen zerbitzuko zirenekoak.

Neurriz eta solairuaren egituraz, bai Ahatsa eta bai Beloagak Urkulukoaren (hau ere Garazi partean) oroitza dakarkigute, baina ez dira gauza bera. Urkulukoa, erromatar garaikoa, handiago izateaz gainera hormen aparejoa hobeto landua eta ajustatua. Besteok, Ahatsa eta Beloaga, tipiagoak eta arruntagoan.

Beloaga izenez torraren arrastoak bilatu nahi dituenak nekez aurkituko ditu, zeren izen hori ahoz aho aldatuz etorri zaigu eta ez du lan erraza orain erabiltzen denetik jatorrizkoa ezagutzea. Hala ezagutu du bere aldakuntza: Beloaga, Feloaga, Feluaga, Peluaga, Pelua eta azkenean Pelu soil soilik.

Aldakuntza horietaz jabetzen ez direlako edo, oraindik badira leku-izenak gaur egun ahoz erabiltzen diren eran uztëaren aldekoak. Badakigu eskribau askok zer-nolako hutsak egin zituzten deiturak idazterakoan; baina, hala ere, askozaz huts handiagoak ageri zaizkigu ahoz aho etorri zaizkigunetan, batez ere azken mende honetan. Gure ustez, duela ehun urte edo gehiagotik agiriaren lekukotasunez ematen ez den toki-izena ez da fidagarria, gai hauean okerrik handienak mende honetan egin direnez, bereziki euskaltzaleak etimologiaren bila ibili direnean.

Izenen esan nahari begiratu gabe ere, hara hor Beloagatik Pelura zelako aldakuntza ezagutu den. Ikus ditzagun agiriaren arabera:

1200. urtean **Beloaga**, gaur egun Peluko Torria deritzana. Fausto Arozenak **Guipuzcoa en la Historia** (Madrid, 1964) liburuaren 74. orrialdean zehatz dakarrenez. Rodrigo Jiménez de Rada-ren **Opera praecipua** deritzan koronikan **Beloaga** agertzen dela, Hinojosak berera gaizki aldatu bazuen ere. Manuel Lekuona ere ongi ematen ditu torre honen berriak **Dej Oyarzun Antigu** (Donostia, 1959) liburuko 66. orrialdean; baina Beloaga edo Feloagako torrea ez da Arkale gailurrean, handik mende-baldere azken muinoan baizik.

XVII. mendean ordea **Feloaga** agertzen zaigu bertako deituratzat. Francisco Antonio Feloaga ospetsua, jatorriz oiartzuarra, Kalatraba Ordenakoa eta Napoles-ko Erregetzan senatore zena, zeinek 1675 ean Madriden **Euquiridion juriscontroversi** zeritzan liburu hura publikatu zuen; bere jatorrizko deituraren kontrobersiaz konturatzea.

Joan zen mendearen erdian Diputazioak agertu zuen **Nomenclátor de la Provincia de Guipúzcoa** hartan oraindik Feloaga bezala jarraitzen zuen. Lau etxek zeramaten izen hori: **Feloaga, Feloaga-zar, Feloaga-berri** eta **Feloaga-chiqui**.

L. Mitxelenak **Apellidos vascos-en lehen argitalpenean (Donostia, 1953), 35. orrialdean, aditzera eman zigun Feloaga**, ahoz **Pelua**-ra bihurtua aurkitzen zela. Beraz, lehen lehenarekin bikoiztua ez ezik hirukoiztua ere bazen, zeren gaur egungo telefono lista begiratu baizik ez dugu **Peluaga** deiturak aurkitzeko. Hiri honetan denda bat ere bada deituratikako izen horrekin.

Bukaerako-aga horren galera gauza ezaguna da Euskal Herriko leku-izenetan, eta **Peluaga**-ri kentzean erraz ulertzekoa da nola gelditu den. Azkenerako, Mitxelenak aipatzen zuenari azken letra janaz dator Adolfo Leibarren «Contribución al conocimiento del Valle de Oyarzun» lanean (1958ko **Oyarzun** aldizkarian argitaratua) era honetara: **Pelu, Pelu-zar, Pelu-berri** eta **Pelu-tixki**. Eta beren gainekaldeko muinoa **Peluko Torria**.

Gaur egun zer hauta zalantzagarria baldin bada ere, gutienez historian zehar zer izan den erakusten digu, hautagaiaren aukera eskainiz.

Mendez-mende datorzkigun izenok, eta noizbait ahozkatzez aldatu direnok, ez dugu uste onar daitezkenik maila hortaraino laburturik eta itxuragabeturik, idatziz erabili behar direnean behintzat, bestela gure historia ukatzen ari gara eta jatorriaren kaltetan deiturak bihurrikatzen eta, era berean, hizkuntza bera zatitzen, pikortzen eta hausten.

Badakigu arazoa ez dela beti hain ximplea. Inoiz ahozkeraz datorzkigun eboluzioa ere neurri batetaraino onartu beharra zaigu, baina ez deformaturik deituren jatorriarekin urrunduz, ezin ulerturik zentzu gabe hutsal bihurtzen direnean. Bestela, akabo! Ondorea gorde ezik hizkuntzarentzat kaltea, historia agiriaren haria gaitzea eta arkeologia aztarnarik ezin aurkitua, identitatea bera gaitzea denez gero.

Beloagatik Pelura izan den aldakuntza hori lekukotasun ederra dugu ahal den guzian leku-izenak agiriaren bidez ematen ikasteko.

Juan San Martín